

maig 1980

SERRA D'OR

UNA POLÍTICA DE LA COMUNICACIÓ

Josep M. Casasús

PROBLEMES ACTUALS
DE LA SOCIOLINGÜÍSTICA CATALANA

Georg Kremnitz

ALFRED FIGUERAS
O LA TENDRESA CONSTRUÏDA

Alexandre Cirici

premis crítica "Serra d'Or" 1980

passar el dia, empènyer l'any

una necrologia

Se'ns ha mort —se m'ha mort— el canonge Espasa. Era un amic d'anys, de fa no sé quants anys, i havíem passat moltes i llargues hores de conversa amable i estimulant. Ben sovint, ens reuníem a sopar a casa de Vicent Ventura, i prolongàvem morosament les sobretauls amb discussions iròniques o comentaris incisius. No sóc jo la persona més indicada per a calibrar, ara, la seva importància com a eclesiàstic, en el petit món diocesà de València. Ni ho intentaré. Crec, però, que don Josep ja fou un capellà «postconciliar» abans del Vaticà II. És una manera de dir-ho, és clar. En les seves lliçons i en els seus sermons, en els seus escrits, i sobretot en el tracte quotidià amb els seus seminaristes, havia encetat un camí inèdit per al «fet religiós» dins el món resclosit i rutinari de l'Església local. No entrava en el seu caràcter la decisió provocativa: més aviat era un home discret, tremendament «raonable». Tanmateix, no li van perdonar mai l'actitud d'independència intel·lectual ni el to insubornable amb què la defensava. Insisteixo: no em pertoca a mi parlar-ne. I algú hauria de fer-ho.

Afirmar que va ser «perseguit», fins i tot després del Concili, no seria cap hiperbole. Mossèn Espasa dirigia un vell col·legi major —el de Sant Tomàs de Villanueva— d'estudiants de capellà, i en el període que en va ser rector va fer tots els possibles perquè els seus «collegials» fossin responsables de la vocació que assumien, i els forçava a replantejar-se l'opció des d'uns angles de permanent llibertat. Tenia un alt concepte del sacerdoti. No ha d'estranyar-nos que, amb el temps, molts dels seus deixebles pengessin els hàbits. ¿I per què no, si, un dia, es descobrien desplaçats de la funció sagrada? En general, la qüestió problemàtica no fou de fe, i el canonge Espasa, que els havia acompanyat quan cantàren missa, després els va impartir el sagrament del matrimoni i en batejà els fills. Aquestes anècdotes, tan lògiques, van ser malmirades per la Cúria. De més a més, la història, sota el pontificat de monsenyor Olaechea —un personatge sinistre—, ja venia precedida per discrepàncies de fons. Tot això va ser una

obscura incidència clerical, que m'és difícil de precisar.

Quan jo el vaig conèixer, el canonge Espasa ja no acudia regularment a les litúrgies habituals del Capítol. No m'estalviaré d'advertir-ho: els canonges de València, quan feien els seus oficis cantats —les hores canòniques, dic jo que serien—, vociferaven un gregorià horripilant i desmenjat. «*Qui bene cantat bis orat.*» Feia pena, aleshores, entrar a la Seu i sentir com els reverends capitulars i els seus cabiscols, per guanyar-se el jornal, ni «oraven» ni «cantaven». I la teologia devia anar al mateix nivell. Tres o quatre canonges tenien fama de predicadors: era l'oratória florida i vàcua, apresada en alguns llibrots castellans del Barroc. Durant una temporada, mossèn Espasa s'encarregà de les homilies de la missa de dotze, a la Catedral. Li vetaren el púlpit. Hi hagué més coses en l'endemig, però finalment es retirà a Dènia, el seu poble. A la Pedrera, hi tenia una caseta, probablement heretada d'uns pares rurals i resignats. Allí s'entretenia amb una mica de camp, unes estones amb visites, un espai per llegir i escriure. Va escriure —i publicar— dos o tres llibres, i en català, cosa sense precedents en les meves latituds. A la Pedrera ha mort, quan ja esperàvem que podia morir-se.

Tot i que la teologia no és una matèria que m'interessés, vaig llegir els papers del canonge: ho confesso, més per amistat que per res. Probablement, referir-los a la «teologia» seria excessiu. Ell no parlava de Déu; Déu no era exactament el seu tema. Qui sap res de Déu? Hi ha la «revelació», sí. Però la «revelació» només té sentit en la mesura que algú l'accepta a través d'un misteri que els creients en diuen «fe». El canonge Espasa, quan polemitzàvem de religió —en sóc un aficionat—, sempre em tallava els arguments racionalistes amb l'afirmació de la fe: o «creus» o «no creus». Els seus llibres s'originen en aquest punt. Ell ho reconeixia. Jo, incrèdul com sóc, li jugava alguna broma voltairiana: acabàvem rient. Perquè, al capdavall, hi havia un extrem insalvable, i era per què uns «creuen» i uns altres no. ¿I si la fe és un do de l'Esperit Sant, que actua com vol?

Un catòlic anticonvencional: això fou el canonge Espasa. En les àrees piadoses del País Valencià, des de les mitres als vicaris, un home com ell resultava incòmode. Més que més perquè era canonge. I encara perquè se'n fotia, de ser canonge. Mossèn Espasa, per exemple, mai no es va lliurar a la comèdia del «profetisme». Estava en contra de les tumefaccions de sagristia, però tampoc no s'emboicà mai amb les turbulències místiques. A Dènia no es pot ser místic: el paisatge i l'economia són tan suaus, que la fe esdevé quieta i pràctica. Com a la Safor, una mica més acostada al meu poble. Passant d'una cosa a l'altra, ¿no podríem reexaminar el cas d'Ausias Marc, un fabricant de versos, de tant en tant genials, però que sonen a falsos? No hauríem d'excloure aquesta hipòtesi: Marc fou un histrió... El canonge Espasa no feia versos ni crec que mai hagués llegit Ausias Marc. Era un capellà de poble, i amb una fe impertèrrita: evangèlica. I ortodoxa. El cas de mossèn Espasa no fou de «problema religiós».

O sí: fou religiós, sobretot. Però també polític i social, i nacional. L'hostilitat que li van dedicar els jerarques del clero indígena i foraster admet una indagació sociològica ben curiosa... Renuncio a continuar aquesta nota. En el meu propòsit, només volia donar constància de la defunció d'un amic. No d'un amic qualsevol, sinó d'un home de fe, d'un intel·lectual frustrat, d'un mestre radiant. Potser tot el contrari del que jo sóc, que no m'he vist assistit per l'Esperit Sant, que «passo» de les frustracions i que no sóc ni he estat mai «mestre». Per un pur atzar, hi coincidirem en unes altres coses també essencials. Ara, en l'ocasió del rèquiem, penso que el «tinglado» eclesiàstic de València se n'haurà alegrat. Ha desaparegut un punt de referència decisiu: molest, sobretot. No cal massa fantasia per a suposar que, en els funerals del gremi, el cor, que ja no entona el «Dies irac», s'hauria esplaiat amb un «Te Deum laudamus»... Les coses són com són. Difunt el canonge Espasa, ¿què queda de l'Església valentina?

JOAN FUSTER